

Språkleg variasjon som ressurs og inspirasjon

Karine Stjernholm & Åshild Søfteland

28. januar 2022

Språklova*

Det viktigste formålet med lova er å gi norsk språk lovfesta status og sterkere vern som vårt viktigste uttrykk for kultur, historie og identitet. Lova definerer også statusen til andre språk i Norge, og skal erstatte mållova.

Noen viktige punkt:

- Det offentlige Norge har ansvar for nynorsk og bokmål, norsk tegnspråk, samiske språk og de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes.
- Det offentlige skal bruke et klart og brukerretta språk.
- Det offentlige har et spesielt ansvar for å fremme nynorsk som det minst brukte av de to norske skriftspråkene.
- Regjeringa vil gå gjennom språkstrategiene til universitetene og høyskolene og vurdere hva som trengs for å **sikre norsk fagspråk**. Språkpolitikken skal følges opp i den nye universitets- og høyskoleloven som er på trappene.
- Bokmål og nynorsk omtales som likestilte skriftspråk, ikke som målformer.

*Gjelder fra 1.1.22

Norge – et flerspråklig samfunn

Språklova anerkjenner at Norge er et flerspråklig samfunn. Dette er nytt – ikke at Norge er et flerspråklig samfunn – men *anerkjennelsen* av det.

- Den gamle flerspråkligheten
 - Norsk og samisk er offisielle språk i Norge
 - Romani, romanes og kvensk er offisielle minoritetsspråk
 - Norsk tegnspråk er det nasjonale tegnspråket i Norge
 - Nynorsk og bokmål er likestilte skriftspråk
- Den nye flerspråkligheten
 - Nyere innvandrerspråk (største grupper: Polen, Litauen, Somalia, Sverige)
 - Engelsk er det mest brukte språket i Norge etter norsk, kan regnes som et andrespråk i Norge

Én nasjon, ett folk, ett språk

- Anerkjennelsen av Norge som et flerspråklig samfunn er ny
- Nasjonsbyggingsprosessene i Europa fra 1600-tallet og framover
- Nasjonalstatsideologien: én nasjon, ett folk, ett språk
- Et felles språk er en viktig symbolsak

"Inndelinga av det menneskelige fenomenet språk i forskjellige "språk" som kan skilles fra hverandre og telles er en europeisk oppfinnelse som med kolonialismen ble eksportert til store deler av resten av verden. I dag har denne – opprinnelig ideologisk betingete – oppfatninga av språk seira i utdanningssystemer og politiske systemer over hele verden." (Jørgensen 2011, 168, min oversettelse)

Holdninger til språk er holdninger til mennesker

Konsekvens av én nasjon, ett folk, ett språk: eugenikken eller rasehygiene

Fornorsking av samene:
assimileringspolitikk

Østfoldmål – gammalt industri-
område > talemålet til
arbeiderklassen
(Stjernholm & Søfteland 2019)

Holdninger er arbitrært
(ben/bein, røk/røyk)

Den flerspråklige vendinga

Skjer også innafor forskningsfeltet

Før: Å snakke flere språk kan være skadelig for barns utvikling

Nå: Å snakke flere språk er en ressurs som gir kognitive fordeler –
i tillegg til å gjøre verden større!

Glemsom? Å være
flerspråklig kan utsette
symptomer på demens!

Språksatsninga på HiØ – ELLA

Både undervisning og forskning + samarbeid

Samarbeid også om undervisning på tvers av språkfagene

Pangstart i språk – felles innføring i språk for nye studenter på HiØ

Utnytte ressursene(!) til alle som jobber med språk på HiØ

Forskning

Våre satsinger

Språk i opplæringen

ELLA - Education, Literature, Language

Språkkompetanser

Språkkulturer

Litteratur i kontekst

ELLA-prosjekter

Vitenskapelig

ledergruppe for ELLA

Språkkompetanser

English

Temaområdet Språkkompetanser ledes av førsteamanuensis [Åshild Søfteland](#) (LU).

Innenfor temaområdet Språkkompetanser undersøkes ulike sider ved menneskets språkevne i morsmål, andrespråk, fremmedspråk og arvespråk med fokus på grammatiske spørsmål (dvs. fonologi, morfologi, syntaks og pragmatikk), ordforråd, og den tidlige lese- og skriveopplæringa. Didaktiske perspektiver inngår som en gjennomgående del. I temaområdet undersøker vi for eksempel hvordan språkkompetanser kan variere mellom ulike talere med tanke på språklig og dialektal bakgrunn, gruppetilhørighet, lese- og skriveferdighet, og andre individuelle faktorer, slik som språkvansker eller språkbruk gjennom livet. Utgangspunktet vårt er at flerspråklighet er det normale, og studier av flerspråklighet er sentralt i temaområdet. Viktige spørsmål er for eksempel hvordan språk utvikles som førstespråk og senere lærte språk, hvordan språkkompetanser og utviklingstrekk er like på tvers av ulike språk, og hvordan man best kan undervise i eller legge til rette for flerspråklig språklæring.

Noen aktuelle forskningsspørsmål er:

- Hvordan kan grammatikken variere mellom talere og hvordan kan variasjonen forklares?
- Hvordan utvikles den grammatiske kompetansen hos morsmålstalere og arvespråkstalere (dvs. talere som lærer seg morsmålet sitt i et samfunn der et annet språk dominerer)?

Nynorsk – og bokmål

- Kva er egentleg nynorsk?
 - eit skriftspråk
 - for alle
 - bygger på norske talemål
 - er eit stort språk i verdssamanheng
 - blir stigmatisert, strukturelt og personleg
 - rettigheit for elevar (og studentar)
 - kvardagsspråket for mange >>>
 - kognitive fordelar
- Alle lærarstudentar blir utdanna til å undervise i heile landet
 - må meistre begge målformer
- NB: Hovudmål og sidemål = Opplæringslova (grunnskule/VGS)

Det er jo språket mitt, det eg kanskje er mest knytt til her i livet. Eg er veldig glad i språket mitt. Eg opplever det nedverdiggande å skulle måtte argumentere for det. (Jon Fosse)

Nynorsk – talemålsnært

- Mykje valfridom innanfor rettskrivingsnorma
 - (og: enda meir variasjon i bokmålsnorma!)
 - mindre etter 2012
 - men framleis mykje å velje mellom, rom for personleg tilpassing:
- Bygd opp på tanken om talemålsnær skrivning
 - setningsoppbygging, ordforråd, bøyning og rettskriving generelt
 - variasjon etter eige talespråk (meg: *følelse*, *fyrst* – *kjensle*, *først*)
- Klarspråk
 - mykje vanskelegare å lure seg unna med vage konstruksjonar >> spesielt godt eigna til klarspråk!

*Mange meiner nynorsk er som poesi – vakkert, men få tenkjer over at det er eit veldig godt nyheitsspråk. Det har stor motstand mot klisjear. Nynorsken tvingar ein til presisjon, til å finne knappare og meir treffande formuleringar.
(Ingolf Håkon Teigene)*

Nynorsk som klarspråk – døme

– *Vi ble ikke enige om beløpets størrelse.*

>> Vi blei ikkje einige om kor stort beløpet skulle vere.

– *Her er en tegning over organisasjonens oppbygning.*

>> Her er ei teikning som viser korleis organisasjonen er oppbygd.

– *De klarte ikke å komme til enighet.*

>> Dei klarte ikkje å bli einige.

– *Dette skal gjøres til gjenstand for vurdering.*

>> Dette skal vurderast.

Nynorsk – raud fare?

- Språkangst?
 - Dei fleste norskstudentane våre klarer seg bra
 - Hovudproblemet hos dei som slit, er språkangst – sjølv angsten for å ikkje få til å skrive nynorsk er det som øydelegg
 - Løysing: Ha trua på deg sjølv. Del tekstar med andre.
- Raudpenn?
 - Mange har opplevd overdriven raudpenn-fokus i nynorsksamanheng; det er på mange måtar ei feilslutning
 - Mange har fått feil der det eigentleg er rett (kunnskap om valfridom)
 - Det er viktigare å skrive godt enn å følge rettskrivingsnorma 100%
 - Nynorsk er eit bruksspråk (minst) like mykje som bokmål er det!

Nynorsk – bruksspråk

- Talemålsbasert skrift
 - På 1900-talet mange prosjekt med dialektnær lese-/skriveopplæring
 - Lesebøker på det lokale talemålet (Jahr 1992)
 - Skriveopplæring med eksplisitt utgangspunkt i barnas eige talemål
 - Mange tiår: Ikkje rette skrivefeil med rot i talespråket til elevane
- Kople på talespråket!
 - Tenk korleis du ville ha sagt det i vanleg tale, og skriv slik.
 - + Dersom du kan ha -a i hokjønn >> -a i nynorsk (jf. Søfteland 2021)
 - + Dersom du kan ha -ær i fleirtal/presens >> -ar i nynorsk
 - Østfoldmål og andre austnorske talemål er mykje nærare nynorsk enn mange trur
 - Utgangspunkt i talespråkleg setningsstruktur >> også klarspråk!

Språkleg tryggleik

- Sentralt: Alle lærarar, og spesielt norsklærarar, har ansvar for at elevar i skulen får språkleg tryggleik, munnleg og skriftleg
 - Bidra gjerne saman med oss! (blant studentar og tilsette, og eksterne)
- Viktig grunnleggande prinsipp at alle lærarar og elevar forstår at alle talespråksvariantar er like bra
 - Ingen skal rette på talespråket til elevar! (eller lærarar, eller studentar) (Talemålsparagrafen 1878)
- Og at alle skriftspråksvariantar er like bra – med rettighet til å velje fritt innanfor rettskrivingsnormene (i bokmål også!)
 - Stor ressurs å kunne skrive på dialekt også, t.d. i sosiale medium
 - Men >>>

Når ein må følge rettskrivinga...

- Nokre gonger er ein nøydd til å halde seg innanfor den vedtatte rettskrivingsnorma også på nynorsk
- Word-stavekontroll – skru på!
 - men:
 - både for streng (samansette ord)
 - og for lite oppdagande:
- Falske venner
 - *skrevet, høy, lav, man, så* etc. >>>
- Apertium
 - omsettingsverktøy (tilsv. Google Translate)

HAR SKRIVE VS. SKREVET

Apertium – omsettingsverktøy

- <https://www.apertium.org/>

Apertium
En fri/åpen kildekode maskinoversettelsesplattform

norsk bokmål

norsk bokmål norsk nynorsk afrikaans Gjenkjenn språk ▼

norsk nynorsk dansk nynorsk e-infinitiv, vi→vi ▼

Oversett

Høgskolen i Østfold sin samlede administrasjon består av syv avdelinger med hvert sitt ansvarsområde. Prorektor for utdanning og prorektor for forskning og formidling leder hver sine administrative enheter og direktør for støttetjenester leder resterende enheter i administrasjonen.

Høgskolen i Østfold den samla administrasjonen sin består av sju avdelingar med kvart sitt ansvarsområde. Prorektor for utdanning og prorektor for forskning og formidling leier kvar dei administrative einingane sine og direktør for trygdtenester leier resterande einingar i administrasjonen.

 Oversett et dokument

 Translate a webpage

Mark unknown words
 Oversett mens du skriver

Avansert tekstkompetanse

- De har god kompetanse på tekst!
(og fleire som skriv god nynorsk i e-post-svar til meg!)
- Formuleringsmåtar og tekststruktur, juridisk blikk, informasjonsblikk – internt og eksternt (eksamen, opptak, praksisavtaler, emneplanar, NOKUT etc.)
- Gode til å "kle av" tekst, stille dei rette spørsmåla for å teste formuleringar (var det egentleg dette vi ville seie? / er anna formulering betre?)
- Tusen takk for all den gode jobben som de gjer!

Litteraturliste / forslag til vidare lesing

- Budal, I.B., Stjernholm, K. & Thorvaldsen, B.Ø. (2021). *Norsk språkhistorie for lærarar*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jahr, E.H. (1992). Bruk av dialektene i grunnskolen frå 1878 til i dag. I: Jahr, E.H. *Innhogg i nyare norsk språkhistorie*, s. 28–37. Oslo: Novus.
- Jansson, B.K. & Skjong, S. (red.) (2011). *Norsk = nynorsk og bokmål*. Oslo: Samlaget.
- Stjernholm, K. & Søfteland, Å. (2019). Talemål i Sør-Østfold : ideologi, struktur og praksis. *Målbryting* 10, 101–131.
- Svendsen, B. A. (2021). *Flerspråklighet – til begeistring og besvær*. Oslo: Gyldendal.
- Søfteland, Å. (2021). Nynorskopplæring med utforskande tilnærming til grammatikk. I: Kverndokken et al. (red.). *101 grep om grammatikk : om språket som system og språket i bruk*, s. 121–138. Bergen: Fagbokforlaget.
- Vangsnes, Ø. *Språkleg toleranse i Noreg : Norge for faen*. Oslo: Samlaget.
- Walton, S. (2015). Kva er nynorsken? I: Eiksund & Fretland (red.). *Nye røyster i nynorskforskinga*, s. 16–33. Oslo: Samlaget

